

DOMSTOLENS DOM
av den 16 december 1981*

I mål 244/80

har Pretura di Bra till domstolen gett in en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 177 i EEG-fördraget i det mål som pågår vid den nationella domstolen mellan

Pasquale Foglia, S. Vittoria d'Alba,

och

Mariella Novello, Magliano Alfieri.

Begäran avser tolkningen av artiklarna 177 och 95 i EEG-fördraget.

DOMSTOLEN

sammansatt av ordföranden J. Mertens de Wilmars, avdelningsordförandena G. Bosco, A. Touffait och O. Due samt domarna P. Pescatore, Mackenzie Stuart, A. O'Keefe, T. Koopmans och U. Everling,

generaladvokat: Gordon Slynn,
justitiesekreterare: A. Van Houtte,

meddelar följande

* Rättegångsspråk: italienska.

dom

DOMSKÄL

- 1 Genom beslut av den 18 oktober 1980, som inkom till domstolen den 5 november 1980, har Pretura di Bra enligt artikel 177 i EEG-fördraget ställt fem frågor om tolkningen av artiklarna 177 och 95 i fördraget.
- 2 Detta beslut meddelades i samband med en vid Pretura di Bra anhängig tvist som redan tidigare gett anledning till en rad frågor om tolkningen av artiklarna 92 och 95 i fördraget, vilka avgjorts genom domstolens dom av den 11 mars 1980 (Foglia/ Novello, 104/79, Rec. s. 745).
- 3 Det skall erinras om att tvisten i målet vid den nationella domstolen rör de leveranskostnader som sökanden Pasquale Foglia, vinhandlare etablerad i Santa Vittoria d'Alba i provinsen Cuneo, Piemonte, Italien, har betalat för några lådor italienskt likörvin, som köpts av Mariella Novello och på hennes begäran avsänts till en mottagare i Menton i Frankrike.
- 4 Det framgår av handlingarna i målet att försäljningsavtalet mellan Pasquale Foglia och Mariella Novello föreskriver att eventuella avgifter som krävs av italienska eller franska myndigheter i strid med systemet med fri rörlighet för varor mellan de två länderna, eller som i varje fall är felaktiga, inte skall bäras av Mariella Novello. Pasquale Foglia införde en liknande klausul i sitt avtal med företaget Danzas som fick i uppdrag att transportera likörvinslådorna till Menton. I denna klausul föreskrevs att sådana rättsstridiga eller felaktiga avgifter inte skulle bäras av Pasquale Foglia.
- 5 I det första beslutet om hänskjutande, som föranledde den förutnämnda domen av den 11 mars 1980, konstaterades att endast det belopp som betalats som konsumtionsavgifter vid införseln av likörvinet till Frankrike var föremål för tvisten. Av handlingarna i målet framgick följande. Dessa konsumtionsavgifter hade utan invändningar betalats till den franska myndigheten av Danzas. Beloppet ingick i den transportfaktura som Danzas lämnade till Pasquale Foglia och som denne betalade utan att mot detta åberopa den klausul som man uttryckligen hade kommit överens om vad gäller "rättsstridiga eller felaktiga avgifter". Mariella Novello däremot vägrade att betala det sistnämnda beloppet till Pasquale Foglia och motiverade detta med den likalydande klausul som införts i hennes kontrakt.
- 6 Eftersom de invändningar som framförts av Mariella Novello av Pretura di

Bra förståtts så att det gjordes gällande att den franska lagstiftningen om konsumtionsavgifter på likörvin är ogiltig med hänsyn till EEG-fördraget, ställde Pretura di Bra till EG-domstolen en rad frågor om tolkningen av artikel 95 och, i andra hand, av artikel 92.

- 7 I den förutnämnda domen av den 11 mars 1980 fann domstolen att den inte var behörig att avgöra de frågor som ställts av den nationella domstolen. I domskälen anförde domstolen följande:

”Den uppgift som domstolen tilldelas genom artikel 177 i fördraget består i att tillhandahålla alla domstolar inom gemenskapen de tolkningselement beträffande gemenskapsrätten som dessa domstolar behöver för att lösa de reella tvister som föreläggs dem. Om domstolen genom arrangemang av ovan angivet slag var förpliktigad att fälla avgöranden, skulle detta äventyra hela det system med olika former av talan som står till de enskildas förfogande till skydd mot skattelagstiftning som strider mot fördragets bestämmelser.”

- 8 Det framgår av beslutet om hänskjutande att motparten i målet vid den nationella domstolen vänt sig mot EG-domstolens nämnda dom under påstående att EG-domstolen genom denna bedömning inkräktat på det utrymme för skönmässig bedömning som är förbehållet den italienska domstolen. Motparten framhöll att en sådan tillämpning av artikel 177 av domstolen väckte en fråga av konstitutionell karaktär på nationell nivå. I andra hand ställde motparten en fråga om tolkningen av artikel 177 i EEG-fördraget och begärde dessutom att Frankrike skulle anmanas att inträda i rättegången.

- 9 Sedan dessa framställningar gjorts vid Pretura di Bra ansåg den domstolen att EG-domstolen på nytt borde föreläggas några frågor om tolkningen av artikel 177 i fördraget i syfte att få en mer exakt och säker bedömning av räckvidden och betydelsen av domen av den 11 mars 1980.

- 10 Under hänvisning till att ett missförstånd kunnat uppstå på grund av formuleringen av dess första beslut har Pretura di Bra särskilt framhållit en omständighet som den inte ansåg tydligt framgå av det beslutet. Motparten har nämligen enligt Pretura di Bra redan vid den första muntliga förhandlingen avböjt att begränsa sig till att enbart yrka ogillande av käromålet; i stället har motparten använt sig av en i italiensk rätt inte sällan utnyttjad processuell möjlighet och framställt ”ett – inom vissa gränser självständigt – yrkande om en fastställelse om angående det subjektiva och objektiva rättsläget”.

11 På dessa grunder har Pretura di Bra beslutat att på nytt vända sig till domstolen och ställt följande frågor:

- ”1. Hur skall artikel 177 i EEG-fördraget tolkas vad gäller domstolens utrymme för skönsmässig bedömning av formuleringen av de tolkningsfrågor som ställs till den och särskilt dessas relevans för avgörandet av målet vid den nationella domstolen? Vilken behörighet har närmare bestämt domstolen respektive – med beaktande framför allt av den behörighet som tillkommer dem på grund av deras nationella rättsordningar – de domstolar som begär förhandsavgöranden, när det gäller bedömningen av samtliga faktiska och rättsliga omständigheter som är tvistiga i målet vid den nationella domstolen liksom bedömningen av där väckta frågor, särskilt när det bland dessa ingår ett yrkande om fastställelseedom?
2. Om EG-domstolen under ett förfarande för förhandsavgörande på någon grund förklarar sig obehörig att avgöra de ställda frågorna, är då den nationella domstol som har meddelat beslutet om hänskjutande och som på grund av den egna nationella rätten är skyldig att döma mellan parterna, behörig att – och i så fall inom vilka gränser och efter vilka kriterier – även tolka gemenskapsrätten eller måste den sistnämnda domstolen i stället döma uteslutande enligt nationell rätt?
3. Innehåller gemenskapsrätten inom ramen för tolkningskriterierna för artikel 177 i EEG-fördraget en allmän princip som ålägger eller tillåter de nationella domstolarna – där tvister pågår under vilka sådana frågor om tolkning av gemenskapsrätten uppkommer som berör nationella rättsregler som eventuellt tillhör andra rättsordningar är rättsordningen för den domstol där talan väckts – att före hänskjutandet till EG-domstolen anmana myndigheterna i den berörda medlemsstaten att inträda i rättegången?
4. Om vid eller av en domstol i en tvist mellan enskilda personer en tolkningsfråga väcks som omedelbart berör de personliga rättigheterna för medborgare eller ekonomiska aktörer i någon av medlemsstaterna, är då under alla förhållanden den materiella gemenskapsrättens skydd av sådana personliga rättigheter annorlunda och i varje fall svagare än det skydd som kan ges samma rättigheter, om myndigheterna i de medlemsstater vars rättsregler är föremål för tolkningsfrågor med avseende på deras förenlighet med EEG-fördraget deltar i målet vid den nationella domstolen eller vid EG-domstolen?

5. Skall artikel 95 i EEG-fördraget tolkas på så sätt att förbudet mot olika interna skatter eller avgifter beroende på en varas ursprung eller varifrån den kommer, avser förhållanden som det franska skattesystemet för likörvin vilket närmare beskrivs i mål 104/79?"

Den första, tredje och fjärde frågan

- 12 Pretura di Bras första fråga går ut på en precisering av avgränsningen av det utrymme för skönsmässig bedömning som enligt fördraget tillkommer å ena sidan den nationella domstolen och å andra sidan EG-domstolen när det gäller formuleringen av tolkningsfrågor och bedömningen av de faktiska och rättsliga omständigheter som är tvistiga i målet vid den nationella domstolen, särskilt när det vid den sistnämnda domstolen yrkas att en "fastställelse" skall meddelas.
- 13 Den tredje och fjärde frågan avser särskilt det fallet att tolkningsfrågorna ställs för att möjliggöra för den nationella domstolen att lösa tvister om förenligheten med gemenskapsrätten av antingen forumstatens nationella rättsregler eller, som i förevarande fall, någon annan medlemsstats nationella rättsregler. I detta sammanhang ställs följande frågor:
- Innehåller gemenskapsrätten någon allmän princip som, om vid en domstol i en medlemsstat giltigheten av en annan medlemsstats rättsregler bestrids, ålägger eller tillåter den sistnämnda domstolen att före beslut om hänskjutande till EG-domstolen anmana myndigheterna i den berörda medlemsstaten att inträda i rättegången?
 - Är graden av skydd för enskilda personer som följer av förfarandet enligt artikel 177 olika beroende på om bestridandet görs i en rättegång mellan enskilda personer eller i en rättegång med deltagande av förvaltningsmyndigheter från den stat mot vars rättsregler invändningar görs?
- 14 Vad gäller den första frågan skall erinras om att, som domstolen haft anledning att framhålla i olika sammanhang, artikel 177 grundar sig på ett samarbete som innebär en uppgiftsfördelning mellan de nationella domstolarna och EG-domstolen till förmån för en korrekt tillämpning och enhetlig tolkning av gemenskapsrätten i samtliga medlemsstater.

- 15 För det ändamålet är det den nationella domstolen som – på grund av att huvudtvisten är anhängig vid den domstolen och denna har att bära ansvaret för det avgörande som skall meddelas – med hänsyn till de faktiska omständigheterna i målet skall bedöma om besvarandet av en fråga genom ett förhandsavgörande är nödvändigt för att den skall kunna döma i målet.
- 16 Genom att utnyttja detta utrymme för skönsmässig bedömning fullgör den nationella domstolen i samarbete med EG-domstolen en uppgift som de gemensamt tilldelats i syfte att säkerställa att lag och rätt följs vid tillämpning och tolkning av fördraget. De problem som kan orsakas av att den nationella domstolen utnyttjar utrymmet för skönsmässig bedömning och av de relationer som den inom ramen för artikel 177 har med EG-domstolen regleras därför uteslutande av gemenskapsrättens regler.
- 17 För att möjliggöra för EG-domstolen att fullgöra sin uppgift enligt fördraget är det viktigt att de nationella domstolarna anger varför de anser att ett svar på deras frågor behövs för att de skall kunna döma i målet, om inte skälen entydigt framgår av handlingarna i målet.
- 18 Det måste nämligen betonas att artikel 177 inte ger EG-domstolen i uppdrag att avge rådgivande utlåtanden i allmänna eller hypotetiska frågor. Dess uppgift enligt den nämnda artikeln är i stället att bidra till rättskipningen i medlemsstaterna. Den är således inte berättigad att besvara tolkningsfrågor som ställs inom ramen för processuella arrangemang som konstruerats av parterna i syfte att förmå domstolen att ta ställning till vissa gemenskapsrättsliga problem som inte svarar mot ett objektivt behov kopplat till lösningen av en tvist. Om domstolen under sådana omständigheter förklarar sig obehörig inkräktar inte detta på något vis på den nationella domstolens befogenheter, men gör det möjligt att förhindra att förfarandet enligt artikel 177 tillämpas i andra syften än de avsedda.
- 19 Vidare skall anmärkas att även om domstolen i största möjliga mån måste kunna lita på de nationella domstolarnas bedömning av behovet av de frågor som ställs, måste den ha möjlighet att själv göra alla bedömningar som hör samman med genomförandet av den egna uppgiften, särskilt i syfte att i förekommande fall pröva sin egen berättigethet. Med hänsyn till verkningarna av sina avgöranden på området skall således EG-domstolen vid utövandet av sin genom artikel 177 tilldelade rättskipningsbefogenhet beakta inte bara intresset hos parterna i tvisten utan också gemenskapens och medlemsstaternas intressen. Domstolen kan därför inte, utan att åsidosätta sina uppgifter, förhålla sig passiv inför de bedömningar som medlemsstaternas domstolar

gör i sådana undantagsfall där bedömningarna kan inverka på det vederbörliga funktionssättet hos det förfarande som föreskrivs i artikel 177.

- 20 Den samarbetsanda som måste styra fullgörandet av de uppgifter som artikel 177 tilldelar å ena sidan den nationella domstolen och å andra sidan EG-domstolen, kräver visserligen att den senare domstolen respekterar den nationella domstolens egna ansvarsområde. Denna samarbetsanda innebär dock samtidigt att den nationella domstolen, då den tar i anspråk möjligheterna enligt artikel 177, måste beakta den särskilda uppgift som EG-domstolen har på detta område.
- 21 Svaret på den första frågan blir alltså följande. Enligt systematiken hos artikel 177 är det visserligen den nationella domstolen som skall bedöma om det med hänsyn till de faktiska och rättsliga omständigheterna i målet är nödvändigt att inhämta ett svar på de tolkningsfrågor som väckts vid den domstolen. För att pröva sin egen behörighet ankommer det dock på EG-domstolen att vid behov granska de förutsättningar under vilka den nationella domstolen fört frågorna vidare till EG-domstolen.
- 22 Som Pretura di Bra med rätta anfört i sin tredje och fjärde fråga kan särskilda problem om tillämpningen av artikel 177 uppkomma, om den nationella domstolen väcker tolkningsfrågorna för att kunna bedöma om en medlemsstats lagar är förenliga med gemenskapsrätten. I detta avseende har Pretura di Bra angivit två olika slag av problem.
- 23 Den tredje frågan gäller det fallet att det i en rättegång mellan enskilda personer vid en domstol i en medlemsstat görs gällande att rättsreglerna i en annan medlemsstat än forumstaten är oförenliga med gemenskapsrätten. I detta sammanhang har Pretura di Bra ställt frågan om i ett sådant fall den medlemsstat vars rättsregler det är fråga om kan anmanas att inträda i rättegången vid den ifrågavarande nationella domstolen.
- 24 Denna fråga skall besvaras på följande sätt. Eftersom det i detta avseende saknas gemenskapsrättsliga bestämmelser, beror det på forumstatens rätt och folkrättens principer om det är möjligt att anmana en annan medlemsstat än forumstaten att inträda i en rättegång vid en nationell domstol.
- 25 Pretura di Bras fjärde fråga går ut på om det skydd som tillförsäkras enskilda genom förfarandet enligt artikel 177 är annorlunda eller till och med svagare, om en sådan fråga uppkommer i en rättegång mellan enskilda i motsats till i rättegångar mellan en enskild och det allmänna.

- 26 Som svar på denna fråga skall understrykas att varje enskild person vars rättigheter kränks genom åtgärder som vidtas av en medlemsstat i strid med gemenskapsrätten måste ha möjlighet att söka rättsskydd vid en behörig domstol, vilken för sin del måste ha frihet att genom ett förfarande enligt artikel 177 få besked om räckvidden av gemenskapsrättens relevanta bestämmelser. I princip skall således graden av rättsskydd inte variera beroende på om en sådan fråga väcks i en rättegång mellan enskilda eller i ett mål i vilket i någon form den stat deltar vars lagstiftning ifrågasätts.
- 27 Som domstolen klargjort i sitt ovannämnda svar på den första frågan ankommer det dock på domstolen att, i syfte att pröva sin egen behörighet, bedöma de förutsättningar under vilka den nationella domstolen fört en fråga vidare till EG-domstolen. I detta sammanhang är det inte under alla omständigheter ovidkommande om det gäller en rättegång mellan enskilda eller en talan mot den stat vars lagstiftning ifrågasätts.
- 28 För det första skall det framhållas att den domstol vid vilken det i en rättegång mellan enskilda görs en invändning om förenligheten av en annan medlemsstats lagstiftning med gemenskapsrätten, inte nödvändigtvis är i stånd att bereda de enskilda ett effektivt rättsskydd mot denna lagstiftning.
- 29 Med hänsyn till den självständiga ställning som i allmänhet tillerkänns parterna av medlemsstaternas rättsordningar på avtalsrättens område, kan det för det andra inte uteslutas att parterna, genom att låta frågan om ogiltigheten av en medlemsstats lagstiftning avgöras av en domstol i en annan medlemsstat, handlar på ett sätt som tar sikte på att göra det omöjligt för den ifrågavarande medlemsstaten att på ett lämpligt sätt försvara sina intressen. Under sådana processuella omständigheter kan inte risken uteslutas att parterna använder förfarandet enligt artikel 177 för andra syften än som förutsätts i fördraget.
- 30 Av de föregående övervägandena följer att EG-domstolen för sin del bör iakttä särskild vaksamhet när den, inom ramen för en rättegång mellan enskilda, föreläggs en fråga som är avsedd att möjliggöra för den nationella domstolen att bedöma om en annan medlemsstats lagstiftning är förenlig med gemenskapsrätten.
- 31 Den fjärde frågan skall alltså besvaras på följande sätt. Vad gäller frågor som syftar till att ge den nationella domstolen möjlighet att bedöma om en annan medlemsstats lagar eller andra författningar överensstämmer med gemenskapsrätten, skall graden av rättsskydd inte variera beroende på om

sådana frågor uppkommit i en rättegång mellan enskilda personer eller i ett mål där den stat vars lagstiftning ifrågasatts deltar. EG-domstolen skall dock i det förstnämnda fallet särskilt vaka över att förfarandet enligt artikel 177 i EEG-fördraget inte används i av fördraget icke avsedda syften.

Den femte frågan

- 32 I sin femte fråga har Pretura di Bra i förkortad form upprepat den i sitt första hänskjutandebeslut ställda första fråga om tolkningen av artikel 95 i fördraget. I sin ovan nämnda dom av den 11 mars 1980 fann domstolen att parterna hade en gemensam uppfattning om lagenligheten av den ifrågasvarande franska lagstiftningen och att de i verkligheten avsåg att genom en särskild klausul i sitt avtal få den franska lagstiftningen underkänd av en italiensk domstol, trots att fransk rätt tillhandahöll lämpliga former för talan. EG-domstolen fann att besvarandet av de frågor som ställdes i ett sådant sammanhang gick utöver den uppgift som domstolen tilldelas genom artikel 177 i fördraget och som består i att tillhandahålla alla domstolar inom gemenskapen de tolkningselement beträffande gemenskapsrätten som dessa domstolar behöver för att lösa de reella tvister som föreläggs dem. EG-domstolen förklarade sig därför obehörig att avgöra de ställda frågorna.
- 33 I sitt andra hänskjutandebeslut har Pretura di Bra särskilt framhållit det förhållandet att motparten har yrkat att Pretura di Bra skall meddela en "fastställelse dom". I detta sammanhang skall klargöras att de villkor under vilka EG-domstolen genomför sin uppgift på detta område är oberoende av vilken beskaffenhet och vilket syfte som rättegångarna vid de nationella domstolarna har. Artikel 177 hänför sig till den dom som den nationella domstolen skall meddela utan att föreskriva särskilda regler på grund av domens beskaffenhet.
- 34 Det förhållandet som den nationella domstolen hänvisat till i sitt andra hänskjutandebeslut utgör således inte någon ny omständighet som kan utgöra grund för EG-domstolen att ompröva sin behörighet. Inom ramen för samarbetet mellan en nationell domstol och EG-domstolen ankommer det därför på Pretura di Bra att mot bakgrund av ovanstående överväganden pröva om det fortfarande finns behov av ett svar på den femte frågan och i så fall förelägga EG-domstolen alla nya omständigheter som kan föranleda denna att bedöma sin behörighet på annat sätt.

Den andra frågan

- 35 Med hänsyn till det ovan anförda behöver inte denna fråga besvaras.

Rättegångskostnader

- 36 De kostnader som har förorsakats Frankrikes regering, Danmarks regering och Europeiska gemenskapernas kommission, som har inkommit med yttrande till domstolen, är inte ersättningsgilla. Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i målet vid den nationella domstolen utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den domstolen att besluta om rättegångskostnaderna.

På dessa grunder beslutar

DOMSTOLEN

– angående de frågor som genom beslut av den 18 oktober 1980 förts vidare av Pretura di Bra – följande dom:

- 1) Enligt systematiken hos artikel 177 är det visserligen den nationella domstolen som skall bedöma om det med hänsyn till de faktiska och rättsliga omständigheterna i målet är nödvändigt att inhämta ett svar på de tolkningsfrågor som väckts vid den domstolen. För att pröva sin egen behörighet ankommer det dock på EG-domstolen att vid behov granska de förutsättningar under vilka den nationella domstolen fört frågorna vidare till EG-domstolen.
- 2) I avsaknad av gemenskapsrättsliga bestämmelser beror det på forumstatens processrättsliga regler och folkrättens principer om det är möjligt att anmana en annan medlemsstat än forumstaten att inträda i en rättegång vid en nationell domstol.
- 3) Vad gäller frågor som syftar till att ge den nationella domstolen möjlighet att bedöma om en annan medlemsstats lagar eller andra författningar överensstämmer med gemenskapsrätten, skall graden av rättsskydd inte

variera beroende på om sådana frågor uppkommit i en rättegång mellan enskilda personer eller i ett mål där den stat vars lagstiftning ifrågasatts deltar. EG-domstolen skall dock i det förstnämnda fallet särskilt vaka över att förfarandet enligt artikel 177 i EEG-fördraget inte används i av fördraget icke avsedda syften.

- 4) Det förhållandet som Pretura di Bra hänvisat till i sitt andra hänskjutande beslut utgör inte någon ny omständighet som kan utgöra grund för EG-domstolen att ompröva sin behörighet. Inom ramen för samarbetet mellan en nationell domstol och EG-domstolen ankommer det därför på Pretura di Bra att mot bakgrund av förevarande dom pröva om det fortfarande finns behov av ett svar på den femte frågan och i så fall förelägga EG-domstolen alla nya omständigheter som kan föranleda denna att bedöma sin behörighet på annat sätt.

Mertens de Wilmars

Bosco

Touffait

Due

Pescatore

Mackenzie Stuart

O'Keeffe

Koopmans

Everling

Avkunnad vid offentligt sammanträde i Luxemburg den 16 december 1981.

A. Van Houtte
Justitiesekreterare

J. Mertens de Wilmars
Ordförande